

Derasja uitgesproken door rabbijn Corrie Zeidler, erev Rosj Hasjana, 15 september 2015, LJG Brabant (Tilburg)

Inleidend gebed.

Sta stil deze dagen van eloel

Sta even op de drempel, precies op de tussenplek

Wacht even nu je er nog niet bent, leun tegen de deurpost

Durf er te zijn, tussen binnen en buiten, verzamel het bekende en maak ruimte voor het nog niet

In deze dagen wanneer de oogst groot is, en het jaar tot zijn onvermijdelijk einde komt, laat de bladeren de grond bedekken en de gebeden omhoog fladderen

Laat me deze drempel niet te snel overschrijden, laat me stil genoeg zijn om de pure, verrukte stem van de ziel te horen

(Rachel Sabath Beit-Halachmi, Nantucket Island, August 2000)

Het oude jaar is voorbij, het nieuwe gaat beginnen.

Wat is er allemaal gebeurd sinds de sjofartonen van verleden jaar?

Wat is er gekomen van al onze goede voornemens?

Hoe staan we hier vanavond, op de Dag des Oordeels – bang of vol vertrouwen?

Met moed of met loden schoenen?

Laten we het jaar 5775 verzamelen, bundelen en archiveren, om ruimte te maken voor het jaar 5776.

Laten we samen luisteren naar de stem van onze zielen, zodat onze gebeden omhoog kunnen fladderen.

Laten we een groter iets worden dan de som van ons individuen, laten we een gemeenschap zijn die samen sterk staat voor elkaar, voor de wereld, voor de Eeuwige.

Geef ons ook dit jaar weer de mogelijkheid om te vernieuwen en te veranderen, om de drempel te durven overschrijden en met een blij hart dit nieuwe jaar te beginnen.

Laat onze gebeden van onze mond bij U gehoord en beantwoord worden.

Het verhaal dragen – Avonddienst Rosj Hasjana

De Ba'al Shem Tov, stichter van het chassidisme was een spirituele leraar met een groot aantal volgelingen. Toen hij zijn einde voelde naderen, gaf hij elk van zijn volgelingen een taak voor als hij er niet meer zou zijn. Yankele was zijn favoriet en hij verwachtte een belangrijke taak te krijgen. Jullie kunnen je voorstellen dat Yankele erg teleurgesteld was toen zijn meester hem opdroeg: Yankele, jouw taak is de wereld rond te reizen en mijn verhalen te vertellen.

Echt? Wilt u dat ik van stad tot stad ga als een rondtrekkende verteller? Moet ik bedelen zodat mensen naar verhalen luisteren? Hoe kan ik geld verdienen om mijn gezin te onderhouden? Hoe lang moet ik ermee doorgaan?

Je zult weten wanneer jouw taak volbracht is.

Hoe?

Je zult weten wanneer jouw taak volbracht is. Dat was het laatste dat de Ba'al Shem Tov erover zei. Dus pakte Yankele wat spullen in en ging van stad tot stad, dorp tot dorp, hij vertelde overal verhalen aan ieder die maar wilde luisteren. Verhalen over zijn geliefde leraar, over andere grote rabbijnen, over wonderen die de Ba'al Shem Tov had gedaan. Hij kreeg net genoeg geld om zich in leven te houden. Al reizend kwam hij in Italië aan, een land waar zijn leraar nauwelijks bekend was.

Al snel hoorde hij dat er een rijke jood was die buiten de stad woonde, en een goude munt uitloofde voor elk nieuw verhaal van de Ba'al Shem Tov. Yankele dacht bij zichzelf: Daarom heb ik vast deze taak gekregen, de Ba'al Shem Tov wist dat ik hier eens heel rijk mee zou worden! Hij liep snel naar het huis van

de rijke man en stelde zich voor. Het gezicht van de rijke man lichtte op toen hij Yankele zag. “Ik ben Yaakov, welkom in mijn huis” zei hij, en nodigde Yankele uit naar binnen te komen. “Ik kan niet zeggen hoe vereerd ik ben u te ontmoeten. Het is bijna sjabbat, blijf logeren, dan nodig ik alle joden van de stad uit om uw verhalen over de Ba’al Shem Tov te horen”.

Toen ze die avond naar de synagoge gingen, zag Yankele dat Yaakov heel intens bad. Hij is echt een devoot mens, dacht Yankele. Toen ze weer terug waren in het huis, zittend aan tafel met lekker eten en goede wijn, wendde Yaakov zich tot Yankele en vroeg hem een verhaal te vertellen.

Maar Yankeles hoofd was helemaal leeg, hij kon zich geen enkel verhaal van de Ba’al Shem Tov herinneren. Niets. Hij schaamde zich zo dat hij bijna in tranen uitbarstte. Zijn gastheer was niet boos, alleen maar verdrietig. “U bent vast moe van de reis. Gaat u maar slapen, morgen kunt u verhalen vertellen”.

De volgende ochtend zag Yankele dat Yaakov nog intenser bad, alsof zijn leven er van afhing. Na de dienst, toen iedereen rond de tafel zat, wendde hij zich tot Yankele en vroeg hem een verhaal te vertellen. Weer was Yankeles hoofd helemaal leeg.

De maaltijd verliep in droevige stilte. Zodra de sjabbat voorbij was, pakte Yankele zijn tas en sloop naar buiten, de stad uit, beschaamd en in de war. Aan de rand van de stad zag hij een huis met gesloten luiken, en opeens, als een flits, herinnerde hij zich wat. Niet een bijzonder verhaal, niet eens een heel verhaal, maar een fragment. Hij dacht niet meer aan die gouden munt, hij zag alleen een kans om zo toch iets van zijn eer terug te verdienen met dit verhaal.

Hij rende zo snel als hij kon naar het huis, stormde naar binnen, de trap op, de studeerkamer binnen. Hij schrok van wat hij zag: Yaakov zat in zijn stoel, hoofd tussen zijn handen, en huilde. Maar toen hij opkeek en Yankele in de deuropening zag staan, kwam er een kleine glimlach op zijn lippen. “Ga zitten alstublieft” fluisterde hij tegen Yankele.

Yankele ging op de stoel tegenover hem zitten en zei: “Ik wil u graag een verhaal vertellen. Ik reisde eens met de Ba’al Shem Tov en we kwamen een stad binnen die door angst was gegrepen. Alle joden in die stad hadden zich in 1 huis verzameld, deuren op slot en luiken dicht. Ze lieten ons binnen en vertelden waarom ze zo bang waren. “De bisschop van de stad haat joden meer dan iedereen. We denken dat hij van Haman afstamt, zo haat hij ons. Hij heeft voor vandaag een pogrom afgekondigd. Zo meteen gaat hij alle inwoners van de stad toespreken om ze te vullen met zijn haat en ze dan op ons los te laten. We denken niet dat we deze nacht overleven.

De Ba’al Shem Tov gluurde door de luiken en zag de menigte zich verzamelen. Toen zag hij iemand naar voren lopen, het podium op – de bisschop.

Yankele, zei de Ba’al Shem Tov, ga naar de bisschop en zeg hem dat ik hem moet spreken. Als hij Nee zegt, dring dan aan. Wees niet bang, voegde hij toe, hij zag vast hoe angstig ik was, er zal je niets overkomen. Ga, snel.

Ik verzamelde al mijn geloof en vertrouwen en ging naar buiten, liep door de menigte zonder dat er een boos woord tegen me werd gezegd, kwam bij het podium en zei tegen de bisschop: de Ba’al Shem Tov eist u te spreken, nu.

Je maakt vast een grapje, antwoordde de bisschop, ik luister niet naar de opdracht van een of andere jood. Nu.

Tot mijn verbazing keek hij me aan, knikte haast onmerkbaar en daalde het podium af. We liepen naar het huis, gingen naar binnen en de Ba’al Shem Tov nam hem mee een achterkamertje in, waar ze urenlang waren. Toen de deur eindelijk open ging, kwam de bisschop naar buiten. Hij zag er geheel anders uit: zijn ogen rood van tranen, zijn schouders gebogen alsof er een grote last op lag. Hij liep het huis uit, de menigte door en verliet het plein. De mensen buiten waren in verwarring, na een paar minuten begrepen ze dat er niets zou gebeuren, dus verlieten ook zij de plek. Er was geen pogrom die dag. De volgende dag verlieten we de stad en zijn er nooit teruggekeerd.

Zodra Yankele klaar was met vertellen, begon Yaakov heel hard te huilen. Yankele begreep niet wat er gebeurde, en vroeg: alles in orde?

Ja, alles in orde. Eindelijk is alles in orde. Laat nu *ik* een verhaal vertellen.

Ik ben joods geboren, in een heel arm gezin, leed altijd aan koude en honger, werd altijd gepest. Ik groeide op met haat tegen mijn joodszijn. Toen ik oud genoeg was, eigenlijk nog een jongen, rende ik weg en vluchtte naar een kerk. Ik verzoon een naam en vertelde dat ik wees was, en christen. Ze namen me op, maar ik was altijd bang dat iemand mijn geheim zou ontdekken. Om mijn echte afkomst te verbergen, was

ik vol haat tegen de joden. Ik werd de grootste jodenhater in het land. Zelfs toen ik priester werd, en later bisschop, probeerde ik mijn geheim te bewaren door de joden meer en meer te haten. Daarom riep ik die pogrom af. Het toppunt van de leugen die ik geleefd had sinds ik van huis was weggelopen.

Ik weet niet hoe de Ba'al Shem Tov mijn geheim wist, maar toen hij me die dag naar het achterkamertje trok, vertelde hij me mijn eigen verhaal, liet me zien hoe zondig ik was en overtuigde me om tesjoeva te doen, om terug te keren. Natuurlijk wist ik dat echte terugkeer niet een eenvoudig en snel proces zou zijn. Ik had jaren van leugens en haat op te biechten. Maar de Ba'al Shem Tov zei dat ik zou weten dat ik echt vergeven was, dat mijn tesjoeva door God was geaccepteerd, als er iemand zou komen en me mijn verhaal zou vertellen.

Toen je de stad binnen kwam, Yankele, herkende ik je, en bad ik hevig dat dit een teken zou zijn dat mijn tesjoeva voltooid was. Maar toen je alle verhalen was vergeten, wist ik dat ik gefaald had. Ondanks mijn intense gebed, kon je je niets herinneren, en ik wist dat ik niet vergeven was. Toen je wegging, brak mijn hart, ik wanhoopde dat ik ooit vergeven zou worden. Ik opende mijn gebroken hart voor God en bad de hele nacht, met heel mijn ziel, dat ik na al deze jaren eindelijk vergeven zou worden. En toen toonde God zijn erbarmen.

Mijn beste Yankele, al die jaren heb je door de wereld gelopen met een stukje van mij in jou. Met de sleutel die mij zou bevrijden. Het verhaal dat je me vertelde, was mijn verhaal, was de sleutel tot mijn redding.

Yankele zat daar, verstomd door het wonder, en dacht aan een geliefde spreuk van zijn leraar, de Ba'al Shem Tov: Elk van ons draagt diep in het hart, het missende stukje van iemand anders zijn ziel. Je bent op de aarde gezet met geen andere reden dan om dat stukje terug te brengen aan zijn eigenaar.

Ook ieder van ons draagt het missende stukje van iemand anders zijn ziel. Laten we onze taak in deze wereld proberen te volbrengen, en dat stukje terug te geven aan wie het behoort.

Sjana tova

Ochtenddienst Rosj Hasjana

Het oude jaar verzamelen, afscheid nemen en ruimte maken voor vernieuwing en hoop. Daar gaat het onder andere om met Rosj Hasjana. Maar hoe doe je dat? Hoe neem je afscheid op een waardevolle manier?

Onze Wijzen hebben daar ook over nagedacht. We vinden in de Babylonische Talmoed, tractaat Brachot de volgende tekst: Onze rabbijnen leerden ons: men bidt niet uit droefheid, of luiheid, of zothed, of kletsend of lichtzinnig, maar uit de vreugde een mitswa te doen. Zo ook neem je geen afscheid kletsend, of lichtzinnig of met zothed of lege praatjes, maar onder het uitspreken van wijze woorden.

We kunnen hieruit begrijpen dat onze Wijzen dachten dat gebed en afscheid dezelfde behoefte hadden aan aandacht, aan intentie, en dat het daarom nodig was onze gedachten vrij te maken van alles wat deze intentie kan verhinderen. Bij hen was het droefheid en luiheid, zothed en lichtzinnigheid, misschien spelen er bij ons andere dingen, zoals snel op je mobieltje kijken, gehaastheid of een poging tot multi-tasking. Gebed is een keuze maken in ons uitgangspunt, en dan maakt het niet uit of we gebed zien als een gesprek met God, of een gesprek van de mens met zichzelf. Wat wel uitmaakt is of we gebed zien als naar buiten kijken, of naar binnen kijken.

Volgens mij moet afscheid, net als gebed, zowel naar buiten als naar binnen gericht zijn, en door beide tegelijkertijd worden beïnvloed. Dat wat buiten gebeurt en dat wat binnen mij gebeurt en de verbinding daartussen, bepaalt hoe ik afscheid neem van het verleden en hoe ik mij voorbereid op de toekomst, hoe ik ernaar streef mezelf te verbeteren, en hoezeer ik gemotiveerd ben mezelf te vernieuwen. Als ik begrijp waarvoor ik bid, waarnaar ik streef en waarvoor ik me inspan, en als het me helder is wat ik in me heb, wat er in mijn gemeente, in de maatschappij is dat kan helpen om opnieuw te beginnen, dan kan ik afscheid nemen van wat er was en me richten op wat er zal komen. Dan kan ik ook al die andere mensen rondom mij zien die naar gelijke doelen streven en me bij hen aansluiten. Samen afscheid nemen, samen bidden, samen verbeteren, met de nadruk op *samen*.

Dat is wellicht de reden dat ons gebed voornamelijk in het meervoud wordt gezegd, zelfs persoonlijke gebeden als Tefillat Haderech, wat je zegt als je op reis gaat – waar het toch echt gaat om een reis die *ij* gaat maken. Ook dan gebruiken we het meervoud, om ons eraan te herinneren dat we elkaar nodig hebben en deel uitmaken van een groep, dat we niet alleen zijn. Zo ook nodigen deze dagen van Rosj Hasjana en Jom Kipoer ons uit om een proces te ondergaan van losse individuen tot een betrokken gemeente die samen de weg willen maken van afscheid tot vernieuwing.

Maar dan keer ik terug naar mijn eerste vraag: hoe nemen we afscheid van het oude jaar op zo'n manier dat we niet bij de pakken gaan neerzitten, omdat het afgelopen jaar niet echt prettig is geweest, zeker als je kijkt wat er allemaal in de wereld gebeurt. Waar verzamelen we de moed vandaan om toch weer opnieuw te beginnen, om toch weer te hopen dat we erin zullen slagen de wereld te verbeteren. Er bestaat in onze traditie een mooie ceremonie die we hier jammergenoeg niet doen: het tasjliech, wat letterlijk betekent: van je afwerpen.

Wat is dat, tasjliech? Het is een gebruik van de 14de eeuw, waarin we onze zonden van ons afwerpen, letterlijk en figuurlijk. Figuurlijk door tsjoeva, inkeer, te doen, en letterlijk door een steentje of broodkruimels in het water te gooien, die onze zonden symboliseren. Deze ceremonie wordt gedaan in de middag van Rosj Hasjana.

De term tasjliech komt uit een vers in het boek Micha: "Wie is een God als u, die schuld vergeeft en aan zonde voorbijgaat? U blijft niet woedend op wie er van uw volk nog over zijn, liever toont u hun uw trouw. Opnieuw zult u zich over ons ontfermen en al onze zonden tenietdoen. Onze zonden **werpt u** in de diepten van de zee. U bewijst Jaakov uw trouw en Awraham uw goedheid, zoals u gezworen hebt aan onze voorouders, in de dagen van weleer." (Micha 7:18-20)

De ceremonie tasjliech heeft water nodig, stromend water, levend water, net als het mikwe. Water reinigt, zoals Jom Kipoer ons van onze zonden reinigt. Als we aan het water staan, schudden we onze zakken leeg en gooien onze zonden weg, en kunnen we met een schone lei het nieuwe jaar kunnen beginnen.

Dit is natuurlijk een heel symbolische manier van afscheid nemen, waarin we met onze eigen handen de mislukkingen en teleurstellingen van het afgelopen jaar in het water gooien, of het nu die van ons zijn, of van de maatschappij om ons heen. En dat met de wetenschap dat we weer een nieuwe kans krijgen. Dat is de basis van tsjoeva, begrijpen dat er fouten zijn gemaakt, en terugkeren om opnieuw te beginnen.

Maar het is ook belangrijk te zien dat er veel dingen zijn die we wel goed hebben gedaan. Want door ook aan het goede te denken, en niet alleen aan wat we verkeerd hebben gedaan, worden we eraan herinnerd dat we ook goede keuzes kunnen maken, wat hoop geeft dat we in het volgende jaar misschien nog meer goeds zullen doen.

Bij het Nieuwe Jaar van de bomen, toe bisjwat, hebben we allemaal een goed voornemen op een blaadje geschreven en aan de boom gehangen. De takken met die blaadjes hebben een half jaar in sjoel gestaan en na de vorige dienst heb ik ze eraf gehaald en gelezen. Het overkoepelende thema was: aardiger zijn, beter luisteren, meer respect, meer begrip - voor elkaar en voor de wereld, de natuur. Ik heb de blaadjes weer meegenomen en stel voor ze na afloop van de dienst nog eens door te lezen. Ik wil ook voorstellen om volgend jaar wel een tasjliech ceremonie te doen, na de ochtenddienst van Rosj Hasjana – ik heb ook al een idee waar we stromend water kunnen vinden in de buurt... Dan kunnen we niet alleen met onze woorden en gebeden afscheid nemen van het oude jaar en zijn ballast, maar ook met onze handelingen, een extra demensie, andere zintuigen.

Maar hoe we ook afscheid nemen van het oude jaar, het is belangrijk dit te doen. We moeten het jaar 5775 met zijn ellende de rug toe keren, nadat we erover hebben nagedacht en ervan geleerd hebben – om met vreugde het nieuwe jaar tegemoet te treden, een nieuw jaar met nieuwe hoop, nieuwe mogelijkheden, nieuwe beginnen. Tichle sjana vekileloteiha, techal sjana oevirchoteiha – laat het jaar met zijn vervloekingen ten einde komen, en het jaar met zijn zegeningen beginnen!
Sjana tova oemetoeka.